

רווחיות רפת החלב 1988

דורך שפירא, שה"מ לשכת רחובות

הסקר מבוסס על מדגם אקראי של מספר גדול של משקים. המדגם נערך על ידי ד"ר הילר פוט מהפקולטה לחקלאות והחל בדגם של 54 משקים משפחתיים ו-52 משקים שיתופיים. בפועל מתבסס הסקר על 46 משקים משפחתיים ו-52 משקים שיתופיים, אשר ענו על דרישות הסקר. מן הראוי לציין, שהסקר מהווה מדגם מייצג של העדר הארצי. לכן, יש להתיחס אליו במלוא האמינות.

ממצאים עיקריים

מספר פרות, שיווק חלב כללי ומוצק לפרה, השוואה בין סקר המכון ובין נתוני מועצת החלב.

רווחיות כללית

בשנת 1988 כיסו ההכנסות את כל הוצאות הייצור, כולל מימון ועבודה, ואף השאירו רווח קטן.

בשנה האחרונה נפתח פער בין המגורים השונים והביא לכך, שבממוצע כל הרווח היה במגזר השיתופי ואילו במגזר המשפחתי היה כיסוי לכל ההוצאות, אך בממוצע לא היה רווח כלל.

בהתאם לחישובים אלה, 32% מהחלב נוצר בתנאי הפסד, כאשר $\frac{2}{3}$ מקבוצת ההפסד היו במגזר המשפחתי.

עבודה - שלוחת רפת החלב המשיכה להתייעל והוקטנה כמות העבודה המושקעת בענף. העבודה המחושבת לפרה ירדה מ-9 ימים לפרה בשנת תשמ"ד, ל-7.5 ימים, שהם כ-20% פחות ימי עבודה.

ההסבר לכך הוא המעבר של רוב המשקים להזנה בבליל ממרכזי מזון ובמשק המפשחתי הקטנת מספר העדרים וריכוז עדרים יותר גדולים ליחידת משק.

תנובת החלב עלתה במשק המשפחתי ב-8% לעומת תשמ"ד והגיעה ל-7400 ליטר לפרה

ענף הבקר לחלב מהווה אחד ממקורות ההכנסה הגבוהים והקבועים ביותר למשק החקלאי. הענף מייצר מוצרי יסוד, שהם מהחשובים ביותר לאוכלוסיה (חלב ותוצריו ובשר). מסיבות אלה ישנה חשיבות מרובה לקבל מידע מדויק ומהימן על רווחיות הענף ועלות המוצרים.

המכון לחקר רווחיות המשק החקלאי

מכון זה הוקם במשותף על ידי אירגוני החקלאים (המרכז החקלאי) וממשלת ישראל (משרד החקלאות), בכדי לעקוב אחר רווחיות ענפי החקלאות השונים, במטרה לייעל את תכנון הייצור, להנחות את העוסקים בדבר בקביעת "מחירי מטרה" למוצרים, לבחינת יעילות השקעות ועוד.

סקר רווחיות ענף רפת החלב נערך אחת למספר שנים והוא בוחן את "סל התשומות" בענף וקובע באופן אובייקטיבי, מה הן הוצאות הייצור הריאליות ובדיעבד, מה היתה רווחיות הענף בשנת הסקר. בתקופה שבין הסקרים נערכות התאמות לקביעת הוצאות הייצור ובהקשר לכך, מהו "מחיר המטרה", מדי חודש בחודשו.

מן הראוי לציין, שאחד הגורמים החשובים בהוצאות ענף הרפת הוא גורם המימון, הן בהשקעות לטווח ארוך, הן במחיר האינפונטר החי והן בהוצאות שוטפות. למרכיב המימון ישנה השפעה ניכרת על רווחיות הענף.

סקר המכון לרווחיות המשק מיעד לגורם המימון את ערכו הריאלי. לכן ממצאיו שונים ביותר, לעומת סקרים אחרים, אשר אינם עוסקים בנושאי מימון. ברשימה זו ברצוני להתייחס למספר נקודות שיש להן השלכות הדרכתיות, בנושאי ניהול וממשק בענף ולכן, אעסוק בנתונים יחסיים בין קבוצות שונות של בוקרים, ללא התייחסות מפורטת למספרים המוחלטים.

טבלה 1. השוואה בין נתוני המכון ונתוני מועצת החלב.

נתוני מועצת החלב			נתוני המכון			
ממוצע שיווק חלב ל/פרה	שיווק חלב מיליוני ליטר	מס' פרות ממוצע שנתי	ממוצע שיווק חלב ל/פרה	שיווק חלב מיליוני ליטר	מס' פרות ממוצע שנתי	
7455	373.3	50068	7410	373.0	50319	משקים משפחתיים
9440	522.6	55359	8893	527.0	59254	משקים שיתופיים
8498	895.9	105427	8213	900.0	109573	סיכום ביניים
5317	16.0	3009	למכון אין נתונים			משקים אחרים
8409	911.9	108436				סה"כ

טבלה 2. רווחיות ייצור החלב, לפי קבוצות תנובת חלב לפרה – משקים שיתופיים.

תנובת הממוצעת לפרה בשנה					נתונים להשוואה
עד 8000	8001–8500	8501–9000	9001–10000	ממוצע	
3	7	18	22	52	מס' המשקים בסקר
4911	5687	5754	6187	5888	ערך התפוקה לפרה, ש"ח
4264	4821	5029	5328	5088	תפוקת החלב, ש"ח
2977	3713	3327	3529	3452	סה"כ תשומה ישירה, ש"ח
2536	3030	2641	2841	2777	הוצאות מזון לפרה, ש"ח
1935	1974	2427	2658	2436	יתרה גלמית לפרה, ש"ח
7669	8326	8750	9286	8892	תנובת החלב לפרה, ליטר
3.2	3.1	3.2	3.0	3.1	אחוז שומן בחלב
12280	13807	13700	14412	13904	מגק"ל לפרה
795	774	825	815	816	נצילות מזון
257	174	720	762	639	רווח נקי לפרה, ש"ח

גידול עגלות לתחלופה

גם ענף זה היה בלתי רווחי בהחלט. בהשוואה בין המגזרים השונים מסתבר, שבמגזר המפסחתי ההפסד לכל עגלה היה יותר קטן. אולם, במושבים גידלו יותר עגלות. במשקים השיתופיים היה ההפסד לכל עגלה גודל יותר, אך גידלו פחות עגלות, בהשוואה למושבים. אינני מתייחס למספרים הקונקרטיים, מאחר שהנתונים מתבססים על מחירי העברה פנימית, שהם הרבה יותר גבוהים ממחירי השוק למבכירות, אשר היו תקפים באותה שנה.

ובמשק השיתופי עלתה התנובה ב-5% לעומת תשמ"ד והגיעה ל-8900 ליטר שיוור לפרה.

פיטום עגלים מרפת החלב

שלוחה זו היתה בהפסד מוחלט, במרבית המשקים ובממוצע בשני המגזרים. שנת 1988 התאפיינה בהתמוטטותם של מחירי הבשר. בתחילת השנה המחירים היו גבוהים ובעקבות זאת מחירי הוולדות היו גבוהים. מצב זה הביא להגדלת ההפסד בשלוחה זו. מן הראוי להזכיר, שמרבית מפטמי העגלים (64%) התרכזו במושבים, כך שאלה נשאו במרבית ההפסדים.

טבלה 3. רווחיות ייצור החלב, לפי קבוצות תנובת חלב לפרה – משקים משפחתיים.

נתונים להשוואה	ממוצע	מעל 8000	7501–8000	7001–7500	6501–7000	עד 6500
מס' המשקים בסקר	46	11	12	14	5	4
ערך התפוקה לפרה, ש"ח	4996	5583	4931	5162	4463	4114
תפוקת החלב לפרה, ש"ח	4081	4694	4250	3893	3804	3412
סה"כ תשומה ישירה, ש"ח	3282	3455	3299	3447	2761	3028
הוצאות מזון לפרה, ש"ח	2823	2948	2854	2895	2374	2816
יתרה גלמית לפרה, ש"ח	1714	2128	1632	1714	1702	1086
תנובת החלב לפרה, ליטר	7410	8303	7709	7197	6833	6319
אחוז שומן בחלב	3.1	3.2	2.9	3.2	3.0	3.2
מגק"ל לפרה	13664	14131	13813	14014	13214	11796
נצילות מזון	738	782	693	786	653	692
רווח או הפסד – ש"ח/פרה	-7	384	3	-80	-57	-517

הערות לטבלאות 2 ו-3:

1. הנתונים לטבלאות הנ"ל הוצאו מתוך לוחות 7 ו-8 של דו"ח המכון. הנתונים חלקיים, בנושאים שיש להם השלכות הדרכתיות.
2. בטבלה 2 היו שני משקים, ששיווקו מעל 10,000 ליטר לפרה. בדו"ח לא פורטו הנתונים, בגלל מיעוטם היחסי.
3. ניצולת מזון. ערך זה מבטא את ניצול כלל המזון לייצור חלב ובשר במונח הקרוי "חלב סטנדרט", כך שכל שהערך יותר גבוה נצילות המזון יותר טובה.
4. מוצע לשים לב לעובדה, שבקבוצות התנובת הגבוהות בשני המגזרים הקשר בין ההוצאות למזון וכלל ההוצאות לבין התנובה, סה"כ ההכנסה והרווח הוא רופף.

רווחיות הענף לפי גודל העדר

במשק המשפחתי, הרווחיות הגבוהה ביותר היתה בקבוצה (12 משקים) שבה הקף העדר היה 41–50 פרות.

המאפיינים של קבוצה זו הם תנובת חלב גבוהה לפרה (8076 ליטר) ובאופן מפתיע גם אחוז שומן גבוה, 3.30%. מן הראוי לציין, שבקבוצה זו היתה גם נצילות המזון הגבוהה ביותר. הקבוצה הפחות רווחית היתה קבוצת העדרים הקטנים מ-30 פרות. בקבוצה זו התנובה היתה נמוכה (6637 ליטר לפרה), השומן היה נמוך (3.0%) וגם נצילות המזון היתה נמוכה. מן הראוי להזכיר, שבכל קבוצות העדרים הגדולים מ-50 פרות ועד יותר מ-70 פרות לעדר,

היתה התנובה בינונית (7400 ליטר לפרה, בממוצע), השומן היה נמוך (2.9%–3.1) והמחיר שהתקבל עבור החלב היה נמוך, דבר המביא למחשבה, שבקבוצות אלה היה שיווק רב של חלב מעבר למכסה.

רווחיות ייצור לפי תנובת החלב לפרה

הממצא הבולט ביותר בסקר זה הוא הקשר הישיר וההדוק בין רווחיות הענף לבין תנובת החלב הממוצעת לפרה. ממצא זה חוזר על עצמו גם ברפתות השיתופיות וגם במשפחתיות.

עובדות אלה מביאות למחשבה, שבתנאי הייצור ששררו בארץ, בשנת הסקר היה קיים קשר חיובי הדוק בין רמת התנובה ורווחיות הענף.

